

Інститут держави і права
ім. В.М.Корецького НАН України
Київський університет права

Ю.І. Римаренко
Л.Є. Шкляр
С.Ю. Римаренко

ЕТНОДЕРЖАВОЗНАВСТВО

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

Підручник

*Допущено Міністерством
освіти і науки України*

Київ
2001

ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ

УДК 323.2
ББК 63.3(4УКР)я2
Р 51

Рецензенти

Бабкін В.Д. — доктор юридичних наук, професор,
академік Української академії політичних наук;
Кресіна І.О. — доктор політичних наук.

Ю.І.Римаренко, Л.Є.Шкляр, С.Ю.Римаренко.

Етнодержавознавство. Теоретико-методологічні засади. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — 2001. — 264 с.

ISBN 966-02-1977-6

Викладено теоретико-методологічні та концептуальні засади етнодержавознавства як нового наукового напрямку та навчальної дисципліни, його термінологічно-понятійний інструментарій.

Підручник зорієнтований на певні вимоги до знань та вмінь, містить контрольні запитання та завдання, списки рекомендованої літератури.

Розрахований на професорсько-викладацький склад гуманітарних вузів, аспірантів, студентів, практичних працівників, усіх, хто цікавиться проблемами національно-державного будівництва.

ББК 63.3 (4УКР)я2

ISBN 966-02-1977-6

© Ю.І.Римаренко,
Л.Є.Шкляр,
С.Ю.Римаренко, 2001

ВСТУП

Суспільна рефлексія щодо змін у посттоталітарній Україні безпосередньо торкається передусім історичного перелому, сутність якого полягає в переході від одного якісного стану до іншого: від монополії однієї форми власності до багатокладності; від суспільних зв'язків, заснованих на тоталітаризмі та принципах авторитарної держави, — до моделі, що ґрунтується на новій, цивілізаційній парадигмі суспільного розвитку.

У спеціальній доповіді Науково-дослідного інституту соціального розвитку при ООН «Тривоги миру» (1995 р.) зазначається, що катаклізми, які є викликом людству на рубежі другого та третього тисячоліть, радикально змінюють політико-економічну реальність, масштаби та характер соціальних проблем і потребують вироблення нових критеріїв розвитку, здійснення нової соціальної політики в умовах розмивання традиційних особистісних і суспільних цінностей.

Цей висновок підтверджує: ми є свідками безпрецедентних суспільних та геополітичних трансформацій. Водночас в умовах колективного цивілізаційного стресу нового дихання набувають свобода самоорганізації, самообілізації та самоуправління, з'являються можливості побудувати громадянське, демократичне суспільство. Створення нових незалежних держав на пострадянському геополітичному просторі активізувало та певною мірою драматизувало національні витоки. В суспільному житті дедалі активніше постають етнонаціональний чинник, проблеми конфліктуючої етнічності.

Річ у тім, що вироблені свого часу схеми й моделі державності нині втратили свою актуальність. Сьогодні нагальною є потреба пошуку шляхів націотворення та державного будівництва з оперттям на їх реальні суб'єкти — соціальні та етнонаціональні групи, з'ясування ролі у

державотворенні укорінених номенклатур та бюрократичної ланки, що забезпечує функціонування механізму управління системою.

Етнодержавознавство як нова наука та дисципліна вичленовується як таке, що в основу дослідження покладає державотворчий аспект етнічності, націотворчий зміст державного будівництва, поєднуючи водночас етнонаціональні та державотворчі чинники суспільного розвитку. Концептуальним ядром етнодержавознавства є ідеологія національного державотворення, яка у «згорнутому» вигляді постає як національна ідея або «пучок» національних ідей, що нерідко конкурують й навіть виключають одна одну.

Нагальними стали і сучасні вимоги багатьох народів та держав щодо суверенізації, які варто розглянути у контексті глобалізації та інформаційно-інтелектуальної й економічної інтеграції різних народів та держав.

Причому варто наголосити на тому, що саме нація як спільнота, як ідея, як культура, як традиція, як політика стає стрижнем, вихідною точкою формування національної самосвідомості, і чи не найважливіше — критерієм самоідентифікації та соціалізації особи, становлення демократичного суспільства і цивілізованої етнонаціональної політики держави.

Саме ж націотворення постає життєдайною основою української ідеї, а людина і нація — цілісною вартістю національної ідеї, зокрема в Україні, основою сучасних державотворчих процесів. Усе це значно розширює етнодержавознавчі обрії, робить етнонаціональну сферу суспільного розвитку доступнішою для наукового пізнання.

Загалом етнодержавознавство охоплює широке коло проблем. Воно, по-перше, нерозривно зв'язане з реалізацією національної ідеї, нації (народу) у практиці державотворення, яке, в свою чергу, базується на конституюванні демократії, обстоюванні людських прав і свобод, зокрема, етнічних (національних) меншин, на суверенізації у контексті глобалізації та інтеграції різних народів і держав. По-друге, саме етнодержавознавство заглиблюється у політичну психологію та політичну ідеологію (ментальність) етносів (націй), з'ясовує організаційні структури боротьби за свободу і незалежність народів, за суверенізацію. По-третє, саме на етнодержавознавство покладається сучасне тлумачення принципу «права нації на самовизначення», вироблення підходів щодо теорії «пріоритету прав людини» та реалізацією «права на ідентичність» в системі індивідуальних та колективних прав, співвідношення прав нації на самовизначення та прав людини — стрижня сучасної демократично організованої державності.

Концептуальна ідея підручника будується з урахуванням міжнародно-правової норми щодо права націй на самовизначення, яка є віддзеркаленням зростаючої ролі етнонаціональних чинників у процесах сучасного державотворення.